

A maszk átváltozása

BIRKÁS ÁKOS KÉPEIRŐL

Amióta csak Birkás Ákos műtermében járok, mindig az az érzés támad bennem, hogy képei néznek. Rám tekintenek, leplezetlenül kutatnak bennem, hidegen és kiméletlen kíváncsisággal figyelnek, miközben ők maguk egy rezdületlen és áthatolhatatlan maszk mögé rejtőznek. Ez a maszk az évek során állandóan változott: a nyugtalanító, barbár színességtől a barokkosan érett, rafinált, felemelő és fenséges dekorativizmuson keresztül a komor, kemény, archaikus monumentalizmusig, az architektúra személytelen nyugalmaig. A maszk változott, de a mögötte megbúvó igazi arc, a láthatatlan Tekintet mozdulatlan maradt.

Ahogy a maszk változott, úgy változtam vele én is. Kezdetben felkavart az az ősi erő, az a minden gátat elsöprő, minden keretet széttörő, minden kívülről jövő tiltást elvető, ám önmagának mégis kőkemény rendszert, megfellebbezhetetlen Törvényt teremtő akarat, ami korai természetvízióiból sugárzott. A szimmetrikusan megrajzolt ikerhegyek és a rejtelmesen csillogó, varázslatos erdei tavak mögött mindig felsejlett a láthatatlanul is jelen lévő, mindent összefogó Tekintet — de engem akkor a maszk démoni ereje, a vitális energiák fékezhetetlensége ejtett rabul.

Azután jött a tékozló gazdagság korszaka. A velencei kolorizmust idéző, fáradt vörösek és érett, meleg, aranyos zöldek meg az utánozhatatlanul telített, messze távlatokat és mélyvízi varázslatokat sugalló kékek fáradt pompája. Megjelent a képi architektúrát komor ünnepélyességgel lezáró, a szellemi építményt megkoronázó kupola: a mennybolt metaforája.

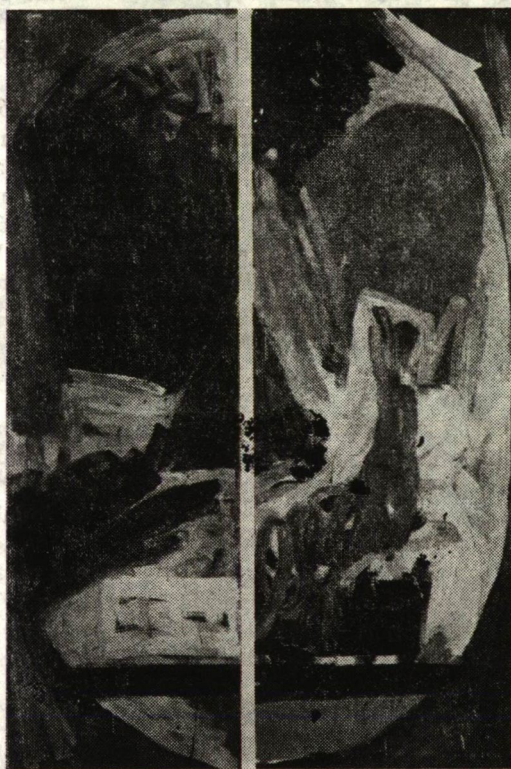
Ekkoriban a maszk ornamentikája ragadt magával: az architektúra racionális rendszerét elfedő hedonizmus. Az a bátorság és elfogulatlanság, ahogy a bőség feltárulkozik. Az a magabiztosság, ami csak a szilárd alapra felrakott logikus diszitmény magától értetődőségéből fakad. Ez ünnepi maszk volt. Ám az ünnep igazi értelme ekkor is a láthatatlan Tekintet hatalmának ünneplése maradt.

Majd lassan a kupolával lezárt építmény, a magas homlokú királyi maszk egyetlen egységes, megbonthatatlan Egésszé, részekre immár nem osztható ősförmává változott. Az ornamentum felszívódott a súlyos tömegek komor, tömött felületébe. A maszkról lepergett minden szertelenség, minden személyesség, a felszín zsi bongó gazdagsága. A pillanat gyönyöreit elnyelte az időtlenség természetfeletti nyugalma. A maszk végletesen áthatolhatatlanná vált. Már nem tekinthetek úgy rá, mintha valakivel farkasszemet néznék. A valaki eltűnt, a személyes kapcsolat szertefoszlott — de a láthatatlan Tekintet most is rám mered. Most figyel igazán. Nincs már előtte maszk, akivel párbeszédet folytathatok, akit nézhetek, hogy ne kelljen az Ő tekintetének súlyát magamra vennem. Nincs kerülőút, nincs közvetítő, nincs áttétel. A maszk azonossá vált az igazi tekintettel.

S a kép ekkor kapta meg igazi értelmét: dologgá vált, megfellebbezhetetlen vizuális tényé, mely a nyilvánvalót, az evidenciát állítja elénk; olyan természetesen és egyszerűen, ahogy csak a legkézenfekvőbb dolgok jelenhetnek meg. A kép igazi ikon: szakrális tárgy, mely ábrázol és kinyilatkoztat egyszerre. Önmagában hordozza értelmét. Ahol jelen van, ott jelen van az általa megjelenített értelem. Ott nincs helye más magyarázatoknak. Azonos önmagával, mert tárgyi jelenléte önmaga értelmének a megjelenítése.

„Szerencsétlen szavak: a köd egyszerre szétoszlik, és látom életemet” — írja Mauriac a Fekete angyalokban. Mauriac-nál a szavak szerencsétlenek, mert szerencsétlenséget hoznak: mivel lelepleznek, mivel az életet láttatják az illúzióval szemben. Birkás Ákos esetében a szavak más miatt szerencsétlenek: mert soha nem tudják megragadni a látvány evidenciáját, a kép magától értetődő és kimeríthetetlen jelentésgazdagságát. Nála a kép által látjuk az életet.

HEGYI LÓRÁND

Birkás Ákos: „Fej 1.” (1984)